

TÜRK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI

Halil Fikret ALASYA'ya

ARMAĞAN

Yıl XXVI/2

1988

A N K A R A

1 9 8 9

FIRAT HAVZASINDA TESBİT EDİLEN AĞITLARIN TÜRK KÜLTÜRÜ İÇERİSİNDEKİ YERİ

Yardı. Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN

"Bir merhaleden güneşle derya görünür,
Bir merhaleden her iki dünya görünür,
Son merhaledir ki fasl-ı hazandır sürer,
Gelmiş geçmiş cümlesi rüya görünür."

Türk edebiyatının en büyük siması Yahya Kemal'in bu mısralarından da anlaşılacağı üzere insan ömrü birkaç bölüm halinde ele alınarak incelenebilir. Bunlar doğum, çocukluk, gençlik, ihtiyarlık ve ölüm devreleridir. Bu husus "yaşnâme" veya "vücutnâme" adını verdiğimiz şiirlerde de ele alınmış ve insan ömrü anâ rahminé düşüşten yüzyirmi yaşa kadar anlatılmıştır. Bakınız Azerbaycanlı şair bir vücutnamesinde ölüm hadisesini nasîl dile getirmiş.

"Yığılıban, ağlayıban doldular,
Reht-i vücudum temâm soydular,
Namazımı gılıb gebre godular,
İnkir, Münkir ile oldum hoş göflar."

Doğumdan sonra hiç bir şeyden habersiz olan insan, yaş ilerledikçe ölüm kelimesini zihninde canlandırmaya ve düşünmeye başlayacaktır. Çünkü mukaddes kitabımızda "Bütün nefisler ölümü tadıcıdır" denilmektedir. Halkımız, "Dünya Sultan Süleyman'a bile kalmadı", "Mademki doğduğumuzu biliyoruz öleceğimizi de kabul edelim", "Ecel gelmiş cihane, baş ağrısı bahane" gibi sözlerle de her faninin ölümü tadacağına işaret etmektedir. İşte insanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığı kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere Batı Türkçesinde umumiyetle "ağıt" adı verilir.² Bu tarif Türk Halk Edebiyatı profesörü hocamız Prof. Dr. Şükrü Elçin'e ait olup, ağıtın bütün özelliklerini ihtiva etmektedir. Bu hususu belirtme sebebimize gelince birçok lise kitabında, makalede ağıtların "ansızın gelen ölüm karşısında insanın manzum olarak söylediği şiirler" şeklinde tarifini bulduğumuz içindir. Ölen insanın dışında, askere giden oğul, gelin olan kız, okumaya giden evlât, hastaneye yatan kardeşler, akrabalar için de ağıt söylenir. Yangın sonunda yanan ev için, ev hanımının, kaybolan koyun, keçi için çobanın söylediği ağıtlar oldukça mânidardır. Demek ki ağıt, sadece canlılar – bilhassa insanlar – için değil canlı, cansız her şey için söylenebilir.

¹ Doç. Dr. Saim-Sakaoğlu, Dr. Ali Berat Alptekin, Esmâ Şimşek, *Azerbaycan Aşıkları ve El Şairleri*, İstanbul 1985, 149.

² Prof. Dr. Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara 1981, 287.

Türk Edebiyatı'nda manzum şekilde ilk ağıt örneği Divan ü Lügat'it Türk'de geçmekte olup, hepimizin yakından bildiği, duyduğu "Alp-Er Tonga" sagusu lise kitaplarımıza kadar girmiştir. Ağıt kelimesinin fonksiyonunu Azerbaycan Türklerinde "ağı" Türkmenlerde "ağı", "tavsa", "tavşa"; Kerkük Türklerinde "sazlamak" şeklinde geçmektedir. Yine birçok edebiyat kitabında, ağıtın yerini Divan Edebiyatında "mersiye"nin tuttuğu görüşüdür. Oysa ağıtların Türk Halk Edebiyatında iki önemli kaynağı vardır.

1. *Anonim Olanlar :*

Bunların ilk söyleyicileri belli olmayıp, irticalen söylenir. Bizim için önemli olan ağıt budur.

2. *Âşıklarımız tarafından söylenen ağıtlar :*

Bu ağıtlar, hecenin sekiz ve onbirlişi ile saz eşliğinde söylenir veya yazılır. Belki bu tür ağıtlar Divan şiirindeki mersiyeyle karşılayabilir. Bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk için nasıl ağıt söylenmişse, geçmişte de Kanunî Sultan Süleyman için "Kanunî Mersiyesi" yazılmıştır. Bakınız Âşık Halil Atatürk'e ağıt başlığı altında ne demektedir:

Dinlen Türkiye'nin temeli çöktü,
Derununda derdi olan ağlasın,
Aşkıyle bizlere yaralar açtı,
Ah edip gözlerim, al kan ağlasın.

xxx

Âşık Halil, ağlamanın zamanı,
Bizler göremedik o âdil kâni,
Ankara şehrinde hüblar civanı,
Kara giyip cümle âlem ağlasın.³

Anadolu coğrafyası üzerindeki ağıtları şekil olarak üç ana bölgeye ayırarak inceleyebiliriz.

1. *Kars, Erzurum, Erzincan çevresinde söylenen Ağıtlar :*

Bunlar daha çok mânî şeklinde olup, kafiye şekli mânîde olduğu (aaxa) gibidir. Her şey bir dörtlük içerisinde anlatılır.

Men ölürem çiçekten,
Üstümü örtün neçekten,
El ağlar yalan ağlar,
Öz anam ağlar gerçekten.⁴

3 Dr. Saim Sakaoğlu - Dr. Turgut Günay, *Halk Şiirinde Atatürk*, Erzurum 1974, 8.

4 Ağıt metni Türk Dili ve Edebiyatı bölümü ikinci sınıfta okuyan İbrahim Çapan tarafından Kars merkezde annesinden derlenmiştir.

2. Orta Anadolu Bölgesinde Söylenen Ağıtlar :

Bunlar da hecenin sekiz veya onbirli kalıplarına uydurularak söylenmeye çalışılır.

Benim oğlum bana tath,
Altı sıkı taylak atlı,
Askerden ni geldin oğlan,
Boğazı altın saatli.⁵

3. Diğer Bölgelerde Söylenen Ağıtlar :

Buralarda bir ve iki numaralı bölgelerde söylenen ağıtların dışında daha çok türkü adı altında bildiğimiz ağıtlarımız söylenmektedir. Bunlar

- Bentleri üçlük, kavuştakları iki mısralı olanlar,
- Bentleri dördlük, kavuştakları iki mısralı olanlar,
- Bentleri dördlük kavuştakları dördlük olanlar,
- Bentleri dördlük, kavuştakları beşlik olanlar,
- Bentleri dördlük, kavuştakları altılık olanlar vs. olabilir.

Bu bilgileri verdikten sonra şimdi de niçin *Fırat Havzası Ağıtları* üzerinde bir tebliğ hazırladığımızı izah etmeye çalışalım. Cumhuriyetten sonra halkevlerinin çıkardığı Altan, yine birkaç idealistin çıkardığı *Yeni Fırat*, Türkiye’de 1928’den bu yana yayınlanan folklor, halk edebiyatı dergilerinde birkaç ağıt-metnine ve hikâyesine yer verilmiştir. Ayrıca bölge ile alakalı olarak yayınlanan kitaplarda da çok az sayıda ağıt metni tesbit edilmiştir.⁶ Talebe mezuniyet tezlerinde de konumuzla alakalı üç-beş metne rastlamaktayız. İlki 1985 Ekiminde yapılan Fırat Havzası Folklor ve Etnografya Sempozyumuna ve daha sonra düzenlenen konumuzla ilgili toplantılara ağıtlarla ilgili sadece bir tebliğ sunulmuştur. Bunu normal karşılıyoruz. Çünkü ağıt ve ninnilerin söyleyicileri büyük ölçüde kadınlardır. Fırat Havzasındaki derlemelerde erkek araştırmacıların en büyük sıkıntısı bayan kaynak şahıslara ulaşamamasıdır. Yıllardır bu eksiklik giderilemediği için kültürümüzün bu bölümüne maalesef ulaşamadık. İncelemeye esas aldığımız otuz kadar metni büyük ölçüde hanımlar vastasıyla tesbit ettik. Burada yardımcı olanlara, bilhassa Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ikinci sınıfta okuyan öğrencim Hülya Türkmen’e teşekkür ederim.

Fırat Havzasında, bilhassa Elazığ’da musikinin ayrı bir yeri vardır. Türkülerin ortaya çıkmasına birçok sebep vardır. Hadiseler olmuştur, ayrılık, ölüm vs. Harput’umuzun yanık nağmelerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bugün Türkiye çapında, milletlerarası düzeyde derece alan “Çayda Çıra” oyunu ve türküsü aslında bir ağıttır. Öyle bir ağıt ki efsaneleşmiş, başka efsanelerle karıştırılmıştır. Bakınız “Çayda Çıra”nın efsanesi yaşlı bir Elazığlı nasıl anlattı.

“Çok eski zamanlarda iki Türk boyu Elazığ’a gelmiş ve Harput’a yerleşmiş. Çok geçmeden bu boyun oğlu, diğer boyun kızına aşık olmuş. Onlar her gün sınırdan geçen bir de-

5 Ahmet Şükrü Esen, *Anadolu Ağıtları* (Haz. Prof. Dr. Pertev Naili Boratav-Remy Dor), Ankara 1982, 94.

6 Ahmet Caferoğlu, *Güney Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, İstanbul 1945, 125-127.

Naşit Ulug, *Tunceli Medeniyete Açılıyor*, İstanbul 1939, 110.

rede buluşurlarmış. Günün birinde bu buluşma düşmanların oyunu ile vuslat yerine hicrana dönüşmüş ve adını bilmediğimiz ağıtçımız aşağıdaki mısraları dökmüştür.”

Çayda çıra yanyor,
Humar göz uyanıyor,
Fitil çifte yara bir,
Yürek mi dayanıyor.

***

Çayda çırarım var,
Gizli yaralarım var,
Eller al, yeşil giymiş,
Benim karalarım var.

Kâtibim türküsü de aslında bir ağıt olup, Elazığ'da tahrirat kâtipliği yapan Mehmet'in, Fikri adında bir genç tarafından öldürülmesi üzerine söylenmiştir.

Mezire'den çıktım ağrıyor başım,
Domdom kurşunuyla serildi leşim,
Buna sebep olan Arap kardaşım.

Di değme de değme yaram derindir,
Yaram sağalırsa Mevlâ kerimdir.

Mezire'den çıktım yıldız ışılar,
Kâtibi vurmuşlar kanı fışılar,
İmdada gelmiyor hayıu komşular,

Di değme de değme yaram derindir,
Yaram sağalırsa mevlâ kerimdir.

Namusu uğruna karısı ve sevgilisi Mamoş'u öldürmekten çekinmeyen Bekir Hoca'nın hadisesi etrafında da "Mamoş" türküsü teşekkül etmiştir.

Pencereden bir daş geldi,
Ben sandım ki Mamoş geldi
Uyan Mamoş uyan uyan,
Başımıza ne iş geldi.

Penceresi yeşil yaprak,
Mamoş giyer kara kalpak,
Körolası Bekir hoca,
Yatağımız kara toprak.

Görüldüğü gibi Elazığ'da (Harput'da) türkü olarak bilinen bugün Elazığlının dilinde ayrı bir değeri olan bu türkülerin aslımlı ölüm teşkil etmekte olup asıl konusu ağıttır. Ancak anonim ağıt metinleri zamanla türküleştirmiştir. Bu husus sadece Harput ve çevresinde mi geçerlidir? Elbette ninnülerin, ağıtların türkü halinde söylendiği birçok metnimiz vardır. Bu Bu metinler içerisinde:

"Ak taş diye belediğim,
Tülbendime doladığım,

Haktan dilek dilediğim,
Mevlâm bu taşa can versin.”

mısralarıyla başlayan türkü aslında bir ninnidir. Bugün Türkiye radyo ve televizyonlarında zevkle dinlediğimiz “Celaloğlan” ise yine ağıttır.⁷

“Evlerinin önü yonca,
Yonca çıkmış diz boyunca,
Bu yoncayı kim biçecek,
Celâl oğlan olmayınca.”

Örnekleri arttırmamız mümkündür. Ancak Harput’un diğer bölgelerimizden ayrıldığı en mühim tarafı ağıt metinlerinin türküleşebilmesi hadisesidir. Zaten Elazığ musikisinin Türk müziği içerisinde ayrı bir yeri vardır. Bu bölge Kerkük, Şanlıurfa, Elazığ şeridi içerisinde önemli bir konuma sahiptir.

Buraya kadar anlatmaya çalıştığımız metinler kaynaklardan alınmış olup Elazığla ilgili olarak yayınlanan birçok kitap ve dergide metin olarak verilmiştir.⁸ Şimdi de yeni derlemelerimiz ve konuları üzerinde durduktan sonra, bölge ağıtlarının özelliklerini ve Türk milli kültürü içerisindeki yerini belirtmeye çalışacağız. Ancak bu konuya girmeden evvel ağıtların bir tasnifinin yapılmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.

I. SOSYAL KONULU AĞITLAR (1-3 numaralı ağıtlar)

II. AYRILIK - GURBET ÜZERİNE AĞITLAR (IV-VIII numaralı ağıtlar)

III. ÖLÜM HADİSESİ ÜZERİNE SÖYLENEN AĞITLAR (IX-XVI numaralı ağıtlar)

IV. DİĞER AĞITLAR

Ağıt metinleri şekil itibariyle milli veznimiz hece ile söylenmiştir. Ancak okur-yazar olmayan, üzüntüden kendisini kaybetmiş olan bir insanın hece vezninin bütün özelliklerini bir araya getirmesi mümkün değildir. Aynı husus bütün anonim halk edebiyatı mahsullerinde ağıtlarda bir birlik, beraberlik göstermektedir. Tunceli’nin Hozat ilçesinde rahmetli hocamız Ahmet Caferoğlu’nun derlemesi ile, bizim ve talebelerimizin Elazığ ve Malatya’da yaptıkları derleme, Ankara, İstanbul, İzmir, Van, Diyarbakır, Adana ağıtları aynı ölçü ile, aynı kelimelerle aynı gaye etrafında söylenmiştir. Eğer metinleri gözümüzün önünde canlandırsak bu benzerlik kendiliğinden ortaya çıkar.

Ağıtlar konu itibariyle bütün Türk dünyasında ortaklık göstermektedir. Evet, her mısra birbirini tutmamaktadır. Kelimeler birbirine benzememektedir. Ancak düşünce ya-

⁷ Ali Berat Alptekin, “Celaloğlan Ağıtı”, *Türk Folkloru*, 2 (16), Kasım 1980, 20-22.

⁸ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, İstanbul 1961.

Fikret Memişoğlu, *Harput Ahengi*,

Mehmet Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul 1975.

Elazığ, *Malatya, Tunceli, Bingöl* 1968, 1973, *11 Yıllıkları*.

Elazığ, Tarih Kültür Folklor Hazinelerine Açılan Kapı, (?), (?)

Elazığ’da yayınlanan *Hedef* dergisinin muhtelif sayılarında.

pısı, söyleyenin terennümü aynıdır. Bakınız asker ocağında bir genç hakkında efsaneler söylenen Munzur dağından nasıl esinlenmiş:

Munzur dağı yelkenini kaldırmış,
Bilmem bora mıdır, bilmem kış mıdır?
Dediler siladan bir mektup gelmiş,
Acep hayal mıdır, yoksa düş müdür?

Fırat Havzasında ağıt karşılığı olarak, "şivan", "nennilemek", "lorikli" geçmektedir. Buradaki "şivancılar" umumiyetle sesi güzel olanlardır. Ağıt söylenmeden önce ölünün eşyaları ortaya dökülür. Ölen genç bir kız ise onun son anda işlediği el işinin özellikleri terennüm edilir. Bazı hadiselerde ölünün resmi de ağıt yakılması için elde tutulur ve elden ele dolaştırılır. Aynı gelenek, Adana'da, Erzurum'da ufak-tefek değişikliklerle birbirine benzerdir.

Üzerinde durduğumuz otuz kadar ağıt metninde,

1. Gurbetten döneceklere adak adanır.
2. Gurbette ölenlere, bilhassa yurt dışında ölenlere çok içli nağmeler, söylenir. On numaralı ağıt metninde Almanya'da, Almanlar tarafından öldürülen gencin dramı dile getirilmiştir. Dün Yemen'e gidip de gelemeyenler, bugün Almanya'ya gidip gelmemektedir.
3. Ağıtlarda, annelerin en sadık dostunun kızları olduğunu görüyoruz. Oğulların en sadık dostu ise annelerdir. "Ağlarsa anam ağlar gerisi yalan ağlar" diye boşuna denilmemiştir.
4. Halk edebiyatında dağların önemli bir yeri vardır. Sevgiliye anneye, babaya, kardeşe kavuşmaya daima dağlar engel teşkil eder. İnsanımızı bu dağların karından, boranından, bazen Hz. Hızır kurtarır. Bazen de günlerce dağlarda yatılır. Halk hikâyelerinde, masallarda, efsanelerde gördüğümüz dağ motifini, halk şiirinde, ağıtta ve ninnide de görmekteyiz.

Dağlar dağumdır benim,
Dağlar dağumdır benim,
Gam ortağumdur benim,
Gam ortağumdur benim,
Söyletme çok ağlarım,
Söyletme çok ağlarım,
Yaman çağumdur benim,
Yaman çağumdur benim.⁹

5. Ağıtlar, hecenin yedilisi (4+3=7, serbest), sekizlisi ile (4+4=8, 5+3=8, serbest) veya onbirlisi ile söylenir. (6+5=11, 4+4+3=11 serbest)

Türkülerimiz arasında "Kına Türküsü" adı ile bilinen metnin ağıtlar arasında ayrı bir yeri vardır. Çünkü burada bir ölüm hadisesi yoktur. Yeni bir evlilik, yeni bir yuva, yeni bir akrabalık vardır. Burada söylenen türkü (ağıt) genellikle bentleri üçlük kavuştakları ikilik olan metinlerdir. Fırat Havzası içerisinde önemli bir yeri olan Elazığ,

9 İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, İstanbul 1961, 188.

Malatya, Tunceli, Bingöl illerinden yaptığımız derlemelerde görülen benzerlikler, Anadolu'nun diğer şehirlerinde de aynıdır. Ancak bazen yer adları değişmekte, bazen kelimeler mahalli bir ağızla söylenmektedir.

Ağın'dan Malazgirt'e; Erzurum'dan Maden'e kadar geniş bir coğrafi alana hizmet eden Fırat Üniversitesi önümüzdeki günlerde bölge ile ilgili çok daha güzel çalışmalar yapacaktır. Elazığ efsanelerinin kitaplaştırıldığı bölgemizde yeni çalışmalar içerisinde olduğumuza burada belirtmek isteriz.

Bingöl, Tunceli, Elazığ efsaneleri, masalları, ağıtları, ninnileri, halk hikâyeleri, gelenek ve görenekleri, kısacası halk kültürü ile ilgili çalışmalarımız hızla devam etmektedir. Bugün bölgeden otuz ağıt derlemiş bulunuyoruz. Bu sayı Türk ağıtları içerisinde yüksek bir rakamdır. En kısa zamanda bu sayı yüzlere, binlere çıkarılacaktır.

I. Sosyal Konulu Ağıtlar

I. Ağıt

Urma Mevlüd urma Fero senin helalin,
Tabarca Halil'in, hançer Celal'in.
Urma Mevlüd Fero gibi geline,
Mevlüd senin elin kolun alına.

Endim odasına gazel hışırar,
Gittim ahırına ganlar ışlar,
Benim Ferom yatar gibi mışıldar,

Gryma Mevlüd Fero gibi geline,
Mevlüd senin elin kolun alına.

Bacadan endim golum asıldı,
Gözlerime kara gurum basıldı,
Yavrum benim oğlak gibi kesildi,
Al kanları odalara saçıldı

Gryma Mevlüd Fero gibi geline,
Mevlüd senin elin kolun alına.

II. Ağıt

Kekliğidim urdular,
Kanatlarım kırdılar,
Ben çok küçüktüm amma,
Anamdan ayırdılar.

Kekliğim sekemem ki,
Kul gahrı çekemem ki,
Ana ben küçücüğüm,
El kahrı çekemem ki.

Keklik gelir seke seke,
Tüylerini döke döke,
Ben anamdan ayrılmazdım,
Ayırdılar çeke çeke.

III. Ağıt

Eğin'in üstünde zencirli gaya,
 Altı cennettedir üstü düz ova,
 Eğin viran galmış bülbül de ötmey,
 Ağam evlenmiş onda gücüm de yetmey.
 Arkasına geymiş sırmalı gaput,
 Solmuştur gül benzin olmuştur çaput,
 Ben ölür de benim ağam gelirse,
 Gözümü aydınlan tenesir tabut

II. Ayrılık - Gurbet Üzerine Ağıtlar

IV. Ağıt

Kırmızı gül has bahçeye dikersin,
 Benim yavrum sen belimi bükersin,
 Çekmem amma ayrılığın derdini,
 Benim yavrum sen ömrümü sökersin.

Kırmızı gül has bahçeye dikersin,
 Mor, ireyhan derde kekik ekersin,
 Kendin gurbet elde gönlüm silada,
 Nanca zaman bu hasreti çekersin.

Kırmızı gülleri eyledim deste,
 Başım yastıkdadır gönlüm çok hasta,
 Eğer gurbet ele gider gelmezsen,
 Ya gel yavrum, ya beni iste.

Has bahçede kırmızı gül kazarım,
 Ben yavruma böyle mektup yazarım,
 Benim yavrum silasına gelince,
 Kendim şahta galbim ferah gezerim.

Kırmızı güle suyu bağladım,
 Ben yavruma çifte gurban adadım,
 Yavrum gurbet elden döner gelirse,
 Goçu gınaladım yola bağladım.

V. Ağıt

Yavru gahve içer fincanı mavi,
 Bu yıl da erimez dağların garı,
 En de gel ki yavrum bir daha görem,
 Azrail göğsüme konmadan bari.

Yavrum gahve içer fincanı sarı,
 Hasretim tükenmez içimde nârı,
 Koş gel ki yavrum ben seni görem,
 Ecel tuzağını kurmadan bari.

VI. Ağıt

İzmir'in yolları taşınan diken,
Kör olsun dikenini yollara döken,
Hasrettir bağrımı odlara yakan,
Gül yavrum değil mi boynumu büken.

İzmir'in yolu taşlıdır,
Kuzum hilal kaşlıdır,
Kuzudan ayrılanın,
Akli yoktur şaşmıştır.

İzmir'in yolunu buza dönderdin,
Yaktın yüreğimi köze dönderdin,
Yaz bahar ayında gelecek idin,
Yaz bahar ayını güze dönderdin.

Ayağıma diken battı gül sandım,
Yavrum yollarına baka baka usandım,
Bir mişmiş verdiler sade su sandım,
Usandım canımdan vallah usandım.

VII. Ağıt

Şu dağlar ulu dağlar,
Dört yanı sulu dağlar,
Yükseğine kar yağmış,
Alçakları buz bağlar.

Şu dağın oylumuna,
Kuş konmuş yaylımına,
Gel ki yavrum ayrılak,
Geldik yol ayrımına.

VIII. Ağıt

Bir mektup yazdım yarene dostu,
Yolları bekliyim, gelmiyi posta,
Gara gözlerini sevdiğim yavrum,
Garip bülbül gibi goydun gafeste.

İstanbul içinde kireçli çeşme,
Gözümün yaşıdır eğilip içme;
Bana derler ki: yavrun senden geçmiş.
Gurbanın olayım sen benden geçme.

III. Ölüm Hadisesi Üzerine Söylenen Ağıtlar

IX. Ağıt

Enstitüde okuyan talebe kızlar,
Duyup işidenin yüreği sızlar,

Ana, baba, bacı, gardaş yol gözler,
Sulara gömüldü gayrı ne çare.

Enstitü talebesi iki yüz kişi,
Bizi mağlup eden denizin kıışı,
Başka ne söyleyem Allah'ın işi,
Sulara gömüldük gayrı ne çare.

X. Ağıt

Gittim Almanya'ya aradım geçim,
Hey Allahsız gavur ne idi suçum,
Attın barakaya kattın otlara,
Kardaşım geldi de göründü saçım.

Polis bulamadı köpekler buldu,
Bir gece otların içinde kaldı,
Kardaşın evinde yalnız kaldı,
Hain düşman nasıl sana kıydı.

Öldürdüler seni yüklendi göçür,
Otların içinde sarı saçların,
Nasıl yiğit ham avladı düşmanın,
Sahipsiz kaldı malın, mülkün, yavrum, cananım.

XI. Ağıt

Albayrak açılmış düğün mü sandın,
Al yeşil giyinmiş gelin mi sandın,
Yavrusunu koymuş gider buradan,
Oraya gideni gelir mi sandın.

Şu anamın hoşçasını açsalar,
Alını koyup yeşilini saçsalar,
Dertlerimi kanatıp da açsalar,
Hepsi bitse bitse derdim,
Ana derdi biter mi sandın?

XII. Ağıt

Tabudun üstünde örtmen yüzümü,
Hasretim ben yumamam ki gözümü,
Sağ yanımdan koyun bir pencere,
Yavrular gelende görem yüzünü.

XIII. Ağıt

Giderken uğradım, gelirken, baştan,
Doldu bādelerim kan ile yaştan,
Feryat duymaz mısın yetim kuzundan,
En gel ağam en gel nasıl yatarsın.

Arpanın, buğdanın derimi gelmiş,
Tepe harmanların sürümü gelmiş,
Ulu kışlaların kırımı gelmiş,
En gel ağam en gel nasıl yatarsın.

Uyan ağam uyan nasıl yatmışsın,
Üç ayların birisini tutmuşsun,
Lal mıdır dillerin neden susmuşsun,
En gel ağam en gel nasıl yatarsın.

Bülbüllerin ötmez olmuş,
Meneşeler bitmez olmuş,
Öküzler tavlada kalmış,
En gel ağam en gel nasıl yatarsın?

XIII. Ağıt

Sabahın erinde gittim yarpağa,
İkinci olmadan girdim torpağa,
Dayıma söyleyin gelsin yanıma,
Soyha tüfek gasteyledi canıma.

Teneşir üstünde ganım durulmaz,
Çifte gahmah ile adam vurulmaz,
Baba senin zülfigarın yerişir,
Anam beni ganlı görür değişir.

XIV. Ağıt

Gapımızın önünde gilgıl hızılar,
Halid'i vurmuşlar ganı fışılar,
Uyan Halid uyan, gör neler oldu,
Meyve tepesinde al ganına doldıram,

Halid gah ki ağ örtünü galdıram,
Ağ elimi, al ganına daldıram,
Nerde bulam düşmanımı öldürem,
Keser alıp yonga yonga yoldıram.

XV. Ağıt

Bahırhan'ın garşısında,
Sular ahar çarşısında,
Abdullah Ağa'yı vurmuşlar,
Bahırhan'ın garşısında.

Bahırhan'ın gavakları,
Dökülüyor yaprakları,
Gara toprakda çürüsün,
Galem tutan parmakları.

Gara çadır is mi dutar,
Yağlı gülç pas mı' dutar,
Ağlasana Elif bacı,
El kızları yas mı dutar.

Öle öle bacın öle,
Ölmeye de ne gün göre.

XVI. Ağıt

Sağ yanında kama değmiş,
Sol yanına boynun eğmiş,
Çırpınmış da ona değmiş;
Zalım düşman nasıl kıydın yiğide.

Onsekiz kama yarası,
Nasıl dayansın anası,
Anasının bir tanesi,
Zalım düşman nasıl kıydın yiğide.

Kaynak Şahırlar Hakkında Bilgiler

Yeter Kara

86

Ev kadını

Okuma-yazma bilmiyor

Ağıt, Şubat 1986 tarihinde Elazığ'ın Ağın kazasında derlenmiştir.

V, VI, VIII, IX, XI, XIII

Bergüzar Türkmen

43

Ev kadını

Okula gitmediği halde okuma-yazma biliyor

Ağıt, Şubat 1986 tarihinde Elazığ'ın Ağın kazasında derlenmiştir.

I, II, IV, VII, X, XII

Zeynep Türkmen

61

Ev kadını

Okuma-yazma bilmiyor

Ağıt, Şubat 1986 tarihinde Elazığ'ın Ağın kazasında derlenmiştir.

III.